Життя перше

I

— М’я-я-со! М’я-со! — залящало в провулку Скрімпер.

І зразу всі коти, що мешкали в цій околиці, стрімголов кинулися на закличний голос, в той час як собаки зберігали презирливу байдужість.

— М’ясо! М’ясо! — лунало ближче та ближче, і ось з’явився сам винуватець колотнечі — замизканий обшарпаний маленький чоловік з тачкою, а за ним — зграя котів, що вторували йому пронизливим нявчанням. Кожні п’ятдесят кроків, коли збирався чималий котячий гурт, тачка зупинялася. Власник чародійного голосу витягав рожен із настромленими на нього шматочками вареної печінки, від якої йшов запаморочливий дух. Довгим патиком він розкидав ці жадані шматочки. Кожен годованець хапав свій шматок і, прищуливши вуха та загрозливо муркочучи, чимдуж тікав із своєю здобиччю на пошуки затишного куточка.

— М’ясо! М’ясо!

І коти все бігли та бігли. І всіх їх годувальник добре знав. Був тут і смугастий Кастільйоне, і Джонсів чорнобокий, і черепаховий Пралицького, і білий мадам Дантон; а ось крадеться породистий Бленкінсгоффів, той нахаба, що заліз на тачку, старий оранжевий Біллі належить Сойєрові, який нічого за нього не платить. Усіх їх треба пам’ятати і все брати до уваги. Ось за того кота він цілком певний: хазяїн його справно, кожного тижня, дає 10 центів, а той, інший, ненадійний. А хазяїн он того кота, Джон Воші, заборгував за кілька тижнів, тож кіт його одержує щонайменший шматочок. Ось біжить шинкарів щуролов, чепурний, у нашийнику і з бантами; він дістане зайвий шматочок на віддяку за щедроти свого хазяїна; а ось і кіт збирача податків, він теж у

великій шані, хоча годувальник не має від збирача жодного цента, а ще й сам сплачує йому чималі гроші. Проте до деяких котів ставлення було зовсім інше.

Ось довірливо підбігла чорна білоноса кицька, але її зразу ж безжально відігнали. Що сталося? Кицька нічого не розуміє. Багато місяців вона регулярно діставала свою пайку, і ось тепер маєш! Чому ж така жорстока зміна? Це було над її розуміння. Та годувальник знав, у чому річ,— її хазяйка перестала за неї платити. І хоч він обходився без записів, та мав добру пам’ять, і вона ще ніколи не схибила.

Слідом за тачкою бігла місцева котяча аристократія; інші ж коти, не внесені до аристократичного реєстру, трималися на певній відстані,— приваблені чудовим духом печінки, вони сподівалися на щасливу випадковість.

Між цими бідними, вічно голодними котами була одна сіра худа кішка, безпритульна бідолаха, що жила на задвірках, харчуючись тим, що де трапиться. Очевидячки, десь у темнім закутку її чекали кошенята. Одним оком вона накидала на щасливих котів, іншим дивилася, чи немає поблизу собаки. Вона бачила, як десятки щасливців дістали свою ласу пайку й подалися геть, а в неї все ще не було ніякої нагоди поживитися. Аж раптом величезний, такий же безпритульний, як і вона, котяра напав на малого годованця, щоб відняти його шмат. Захищаючись, жертва випустила печінку, а сіренька киця швиденько схопила кусень — та мерщій ходу!

Вона пролізла крізь дірку в паркані, перескочила через стіну, потім сіла на якомусь дворищі, похапцем з’їла печінку, потому облизалася і, відчувши себе зовсім щасливою, побігла манівцями до смітника, де у старенькій коробці з-під печива її очікувала родина. Раптом вона почула жалісне нявкання. Кицька притьмом метнулася до коробки й побачила, як чорний прездоровий котяра спокійно поїдає її малят. Він був куди більший та дужчий за неї, але вона наскочила на розбійника з такою несамовитою люттю, що він зробив саме те, що роблять здебільшого

тварини, відчуваючи свою провину — втік геть. З усіх кошенят залишилось одне-єдине, малесеньке, схоже на матір, тільки виразнішого кольору — сіре з чорними цяточками й білими пляминками на носі, вухах та хвостику. Звичайно, кілька день бідолашна мати була сама не своя з горя. Але зрештою смуток потамувався, і вона зосередила всі свої думки й турботи на єдиній живій дитині. Чорний кіт вчинив кровожерство зовсім не задля доброго діла, проте його злочин довів, що немає лиха без добра, бо одне кошенятко зростити легше, аніж багатьох. Життя йшло по-старому — усе в пошуках поживи. Годувальник рідко коли виправдовував покладені на нього надії, але смітник завжди був на своєму місці і якщо м’яса там годі шукати, то принаймні картопляних лушпайок було цілком достатньо.

Одної ночі кицька-мати почула чудовий запах, що линув від річки. Новий запах неодмінно треба дослідити, отож кицька побігла до порту, ген від надійних прикрить, під захистом самої тільки ночі.

Аж раптом ззаду пролунав страшенний гавкіт, і вона зрозуміла, що дорогу до втечі їй відрізав її давній ворог, собака з причалу. Залишався тільки один рятунок. І вона перескочила з причалу в рибальське судно, звідки линули пахощі. Собака не посмів стрибнути слідом, і коли зранку судно вийшло у море, кицька мимоволі подалася в подорож і відтоді щезла назавжди.

II

Марно чекало матусю маленьке безпритульне кошеня. Ранок настав і минув. Воно страх як зголодніло. Надвечір глибоко прихований інстинкт примусив його шукати поживи. Воно вилізло з рідної коробки і рушило в мандри по смітниках, старанно винюхуючи все, що здавалось їстівним, але нічогісінько не знайшло.

Нарешті воно натрапило на дерев’яні сходинки, що вели в підвал, де містилася пташина крамниця Японця Малі. Двері були прочинені, тож

воно й попало в світ різних дивовижних запахів і побачило багато істот, що визирали з кліток. У кутку, на скриньці, сидів негр. Він помітив маленьку гостю і почав за нею стежити. Кошеня минуло клітку з кролями, які не звернули на нього ніякої уваги. Тоді воно підійшло до великої клітки, де сидів лис. Пишнохвостий добродій саме спочивав у далекому закуті. Очі його хижо сяйнули. Він припав до землі, готовий стрибнути. Кошеня підступило, принюхуючись, до самісіньких грат, встромило голівку всередину, ще раз понюхало й потяглося до мисочки з їжею,— і ту ж мить лис ухопив його. Воно тільки жалісно нявкнуло, і тут' настав би кінець усім дев’яти життям, що, як кажуть, має кожна кицька, та на допомогу прийшов негр. У нього не було ніякої зброї, і відчинити клітку він не міг, але він так завзято чвиркнув просто в морду лисові, що той зразу пустив кошеня й сховався в свій закут, злякано моргаючи очима.

Негр витяг кошенятко. Воно було ціле, тільки йому забило памороки. Та помалу воно очуняло і за кілька хвилин уже спокійно муркотіло на колінах рятівника, мабуть, почуваючи себе не гірше, аніж перед тією пригодою. Тим часом у лавку повернувся сам Японець Малі.

Цей Японець був ніякий не японець, а звичайнісінький лондонець, проте він мав на своєму плескатому, кругловидому обличчі такі косі вузенькі очиці, що всі прозивали його Японцем, а справжнього імені ніхто й згадати не міг. Він непогано ставився до птахів і звірів, якими торгував, але намагався пильнувати своєї вигоди і добре знав, чого йому треба. Йому не треба було приблудних кошенят. Отож негр нагодував маленьку гостю донесхочу, заніс її подалі й залишив у дворі залізного складу.

III

Одного добрячого обіду вистачає на два й на три дні. Тож не дивно, що, наївшися, кошеня страх яке було жваве та веселе. Воно обійшло купи сміття, з цікавістю поглядаючи на клітки з канарками, що висіли високо-превисоко за вікнами, зазирнуло через паркан, побачило здорового собаку, тихенько злізло і, знайшовши затишне місце на

осонні, проспало цілу годину. Розбудило його пирхання; перед ним стояв здоровенний чорний кіт, побликуючи зеленими іскристими очима; він мав товсту шию, могутні щелепи, на одній щоці його виднівся шрам, а ліве вухо було надірване. Дивився він аж ніяк не приязно; вуха його прищулились, хвіст сіпався, у горлянці його клекотів приглушений рик. Кошеня не пізнало кровожерця й довірливо потьопало до нього. Чорний кіт почухався об стовпа, поважно повернувся й зник. Наостанок кошеня побачило кінчик його хвоста, що сіпався туди й сюди, і йому навіть на думку не спало, що воно знову пройшло так само близько від смерті, як і тоді, коли попало в клітку до лиса.

Настала ніч. Кошеня захотіло їсти. Воно старанно винюхувало довгі незримі струмені, з яких складається вітер. Воно відібрало найцікавіший потік, і пішло назустріч йому, керуючися вказівками носа. В одному закуті дворища стояла скринька з покидьками. Кошеняті пощастило там відшукати дещо більш-менш їстівне, потому воно задовольнило спрагу з відра, що стояло під краном.

Цю ніч воно обстежувало двір, винюхуючи всі закутки, а наступний день знову проспало на осонні. Ось гак минав час. Інколи воно знаходило на смітнику добрячу поживу, інколи зовсім нічого не знаходило. Одного разу воно вгледіло там чорного кота, але тихенько подалося геть, перш ніж він помітив його. Відро з водою майже завжди стояло на своєму місці, якщо ж його й не було, то натомість залишалися каламутні калюжки між камінцями. Але скринька з покидьками була дуже ненадійна. Одного разу вона залишила кошеня без поживи на цілих три дні. Воно довго блукало під парканом і, зрештою, знайшовши дірку, опинилося на вулиці. Перед ним постав новий незнаний світ, та перш ніж воно ступило крок, щось затупотіло й кинулося до нього — то був великий собака. Кошеня ледь встигло шуснути назад у двір. Воно так зголодніло, що зраділо, знайшовши картопляні лушпайки, які хоч трошки потамували люті муки. Зранку воно не лягло спати, а знову вирушило на пошуки. У дворі стрибали, цвірінькаючи, горобці. Тепер кошеня поглянуло на них зовсім іншими очима. В ньому прокинувся мисливський інстинкт: горобці стали здобиччю — стали їжею. Керуючися інстинктом, воно припало до землі й

почало підкрадатися, але горобці малися на бачності. Не раз, не два воно повторювало свої мисливські спроби, та все марно і зрештою дійшло висновку, що горобці їстівні тільки тоді, як їх спіймаєш.

На п’ятий день свого посту спонукуване голодом кошеня наважилося ще раз вилізти на вулицю. Коли воно вже далеченько відійшло від своєї рятівної дірки, якісь хлопці-шибеники почали шпурляти в нього каміння. Воно кинулося тікати. Тут до гонителів приєднався ще й пес, і кошеня попало в небезпечне становище. Але раптом воно вгледіло перед якимсь будинком залізну огорожу і шмигнуло між штахетів, коли собака вже наздоганяв його. Якась жінка, вихилившися з вікна, гримнула на собаку. Собака втік, а хлопці кинули бідолашному кошеняті шматочок м’яса, такої смакоти воно досі ніколи не їло. Потім кошеня сховалося під ганок і просиділо там, аж поки настала ніч, а з нею й тиша,— тоді воно тінню майнуло на своє подвір’я.

Дні спливали один по одному. Так минуло два місяці. Кошеня виросло, зміцніло й розвідало всі околиці. Воно познайомилося з Дауні-стріт, де щоранку з’являлися ряди смітникових скриньок, но яких воно творило власні уявлення про їхніх хазяїв. Скажімо, цей великий сірий будинок для нього був зовсім не Католицька місія, а місце, де в смітникових скриньках завжди багато риб’ячих голів. Воно познайомилося з годувальником і приєдналось до боязкої зграї, що супроводила тачку на віддалі. Довелося йому зустрітися й з портовим псом, а також з іншими подібними до нього страховищами. Воно вже спізнало їхню люту вдачу і навчилося їх уникати.

Незабаром кошеняті пощастило винайти новий промисел. Тисячі котів походжали, марно сподіваючися, навкруг спокусливих бідонів з молоком, котрі щоранку молочник полишав під дверима та на підвіконнях! Щасливим випадком кошеня натрапило якось на бідон з поламаною покришкою, і відтак навчилося піднімати покришки й пити молоко, скільки душа забажає.

Пляшок воно, звичайно, не навчилося відкривати, але йому попадалося чимало бідонів з неприпасованими покришками, і кошеня пильно їх розшукувало. Поступово воно обстежувало дальші й дальші околиці й скоро освоїло сусідній квартал. Сягнувши далі, одного прекрасного дня кошеня опинилося серед бочок та ящиків задвірку Японцевої крамниці.

Двір залізного складу воно ніколи не вважало своїм рідним домом, завжди почуваючи себе там' чужинцем. А тут кошеня усвідомило себе вдома і зразу ж обурилося, помітивши на рідному задвірку чуже кошеня. Прибравши загрозливого вигляду, воно рішуче наблизилося до зайди.

Обоє почали вже фуркати й шипіти одне на одного, наче дорослі коти, але цієї миті з вікна на них вилили відро води, що зразу охолодила їхній войовничий запал. Вони кинулися навтіки — зайда через стіну, а наше кошеня під ту самісіньку коробку з-під печива, де воно колись народилося. На цьому задвірку все було йому рідне й любе, і тут воно полишилося жити. Щоправда, смітники тут виявилися не з кращих, води й зовсім не було, проте сюди учащали приблудні пацюки, а інколи — пресмачні миші. Полюючи на цю живність, кошеня знайшло собі друга.

IV

На той час воно стало вже зовсім доросле й перетворилося на гарну кицьку, що вирізнялася ніжно-сірим хутром, поцяцькованим чорними Цятками, а чотири знадливих пляминочки на вухах, носі й кінчику хвоста надавали їй особливої вишуканості.

Хоч вона й чудово навчилася добувати поживу, та все ж таки випадало їй і голодувати, і марно ганятися за горобцями. Так і жила вона зовсім сатмотня, поки в її життя увійшла нова сила.

Одного серпневого дня, коли кицька грілася на сонечку, вона побачила, що до неї прямує великий чорний кіт. Вона відразу пізнала

його по рваному вуху, шурхнула до своєї коробки і причаїлась. Чорний кіт, хизуючись, пройшов муром, легко стрибнув на сарай і подався через дах, коли перед ним виріс рудий кіт.

Чорний кіт люто втупився у ворога і завив. Рудий кіт завив і собі. Хвости їхні так і хвиськали з боку на бік. Горлянки виводили загрозливі рулади. Вони зійшлися, прищуливши вуха й напруживши м’язи.

— Яу-яу-ау! — сказав чорний.

— Вау-у-у! — відповів йому басистий рудий.

— Яу-вау-вау-вау! — сказав чорний, підступаючи на півдюйма.

— Яу-у-у! — відповів рудий і, випроставшися на весь свій зріст, він з почуттям власної гідності ступив на цілий дюйм уперед.— Яу-у! — і він ступив ще на один дюйм, хвиськаючи завзято хвостом.

— Яу-вау-яу-у! — верескнув чорний, узявши тоном вище, але відступився на одну восьму дюйма перед широкими непохитними грудьми ворога.

З усіх вікон повисовувались люди, залунали голоси, але котяча сварка тривала.

— Яу-яу-у! — заволав рудий відчаюга, понижуючи свій голос в міру того, як голос чорного підвищувався.— Яу! — і він ступив ще один крок.

Тепер їхні носи були за три дюйми один від одного. Вони стояли боком, ладні кинутися в бій, але кожен вичікував, сподіваючися, що його ворог заведеться перший. Хвилин зо три вони пекли один одного очима, мовчазні й непорушні, як муровані, і тільки хвости їм поторгались.

Потім рудий почав знову.

— Мяу-ау-ау! — низько-низько.

— Я-а-а-а! — нестямно заверещав чорний, силкуючися нажахати ворога своїм вереском, але водночас відступаючи на шістнадцяту дюйма. Рудий тим часом підступив на півдюйма. Тепер їхні вуса зіткнулися; ще крок — і вони мало не торкнулися носами.

— Я-у-у! — глухо простогнав рудий.

— Я-а-а-а-а-а! — верескнув чорний, але відступив ще на одну тридцять другу дюйма. І тоді рудий сміливець ринув на ворога і уп’явся в нього, мов несамовитий.

О, як вони перекидалися, кусались, дряпались і шматували один одного, а особливо рудий!

Як вони крутились, стискали і товкли один одного, особливо рудий!

Ось вони покотилися перевертом, то один угорі, то другий, але частіше рудий, аж поки обидва скотилися з даху під схвальні вигуки глядачів, що визирали з вікон. Та навіть падаючи, вони не згаяли жодної секунди, а дряпались і шарпали один одного, особливо рудий. І коли вони гупнули додолу, зверху, ясна річ, опинився рудий. І коли вони розійшлися, кожному з них таки добре перепало, а особливо чорному!

Він видерся на паркан, спливаючи кров’ю і, скиглячи, подався геть, а новина вже летіла з вікна до вікна, що нарешті рудий Біллі таки відлупцював чорного Цигана.

Чи то рудий кіт був зугарний шукач, чи то кицька ховалася не так вже й старанно, в кожному разі він знайшов її межи ящиків, і вона не

зробила жодної спроби втекти, може, тому, що була свідком бойовиська. Ніщо так не привертає жіночого серця, як бойова звитяга.

Тож з того часу рудий кіт і наша кицька здружилися. Хоча разом вони не жили й поживи не ділили, бо коти не мають такого звичаю, але все ж визнавали одне за одним особливі дружні привілеї.

V

Проминув вересень. Настали короткі жовтневі дні, коли в старій коробці з-під печива сталася значна подія. Коли б сюди навідався рудий Біллі, він побачив би п’ятеро кошеняток, що горнулися до своєї матері — маленької задвірної кицьки. Яка ж вона була щаслива! Вона відчувала безмірну радість, що її відчуває кожна матір. Вона пестила своїх діточок, вона вилизувала їх з такою ніжністю, яка здивувала б її саму, коли б вона могла це усвідомити.

Її безрадісне життя сповнилось новою радістю, але водночас і ускладнилося новими турботами. Важкий тягар ліг на її плечі. Вона з ніг збилася, добуваючи їжу. А клопоти все зростали, в міру того як зростали котята. Коли маляткам минуло шість тижнів, вони навчилися вилазити з коробки і вибиралися на прогулянку щоразу, коли мати йшла добувати поживу.

На віку горя — море, а радощів і в ложку не збереш,— це добре знають в країні злиднів.

Два дні бідна киця голодувала, пережила сутички аж з трьома собаками, та ще й негр Японця Малі закидав її камінням.

Потому доля усміхнулася до кицьки. Наступного ж ранку вона натрапила на бідон без покришки, їй пощастило пограбувати одного годованця тачки, а до того ж знайти чималу риб’ячу голову — і все це за якісь там дві години. Сповнена блаженного спокою, що приходить тільки

з повним шлунком, вона верталася до свого дворища, коли це побачила невеличку буру істоту. Одразу в ній прокинувся мисливський запал, пригадалися смачні миші, яких їй доводилося ловити, і вона вирішила, що цей звір теж миша, тільки з куцим хвостиком і предовгими вухами. Хижацька осторога кицьки виявилась зайвою: маленьке крольча сиділо собі, цікаво на неї позираючи. Воно й не думало тікати. Кицька схопила бідолаху і потягла до коробки. Вона не була голодна, тому кинула здобич своїм малятам. Ціле й неушкоджене, кроленя скоро оговталося й, бачачи, що втекти нема як, приткнулося між кошенятами, а коли ті взялися до вечері, то й воно вирішило приєднатися до гурту. Кицька збентежилась. Мисливський інстинкт наказував їй одне, але вона була наїдена, тож перемогли материнські почуття.

Відтепер крольча стало членом котячої родини: і жило, і їло нарівно з усіма.

Минуло два тижні. Кошенята вистрибували між ящиками у дворі, а крольча нудьгувало в коробці, бо вилізти ніяк не могло. Якось у відсутність кицьки-мами, кошенят угледів Японець Малі і наказав своєму негрові перестріляти чисто усіх, що той і зробив одного ранку. Він постріляв їх з гвинтівки і саме закидував дошками, коли на мурі з’явилася мати кішка, несучи пацюка, якого вона саме спіймала в порту. Негр одразу ж вирішив застрелити і її, та, вгледівши пацюка, змінив свій намір, бо кицька-щуролов заслуговує на те, щоб жити.

Це був перший пацюк, якого пощастило спіймати нашій кішці, проте він урятував їй життя. Кицька пробралася до своєї коробки, але, на її подив, жодне кошеня не прибігло на поклик, а крольча не бажало їсти пацюка.

Кицька вмостилася годувати крольча молоком, а сама все кликала й кликала своїх кошенят. Почувши її голос, негр підкрався до коробки, зазирнув усередину і, безмірно здивований, побачив там кішку, живе крольча і мертвого пацюка!

Мати кішка прищулила вуха і грізно забурчала. Негр відступив. Та через хвилю коробку згори закрила дошка, і котяча оселя разом із її мешканцями, живими й мертвими, була приставлена в пташину крамницю Малі.

— Гей, хазяїне, гляньте-но сюди! Ось воно це крольча, котре було загубилося. А ви нападались на мене, що я буцімто його з’їв.

Кицьку й трусика поселили у велику клітку і кілька день демонстрували як взірець щасливої родини. Та зрештою крольча захворіло й померло.

Киця почувалася дуже нещасною в клітці. Хоч її досхочу годували й поїли, проте вона всією душею жадала волі. І вона б напевно домоглася волі або смерті, але за чотири дні в полоні їй так добре пощастило вилизати своє хутро, що його незвичайний колір привернув увагу Малі, і той вирішив залишити її у себе.

Життя друге

VI

Японець Малі був найпронозуватіший з усіх лондонців, яким доводилося торгувати в підвалі дешевими канарками. Він був дуже бідний, і негр жив з ним тільки тому, що "ганглієць" охоче ділив з ним харч і квартиру, ставлячись до негрів зовсім не так, як американці.

Японець Малі був ідеально чесною людиною, зрозуміло, в міру своїх можливостей. Але справа в тім, що він не мав для цього ніяких можливостей. Усі добре знали, що головний його заробіток складався з продажу й перепродажу крадених котів та собак. А півдесятка канарок було про людське око. Проте Японець свято вірив у свій талан.

— Кажу тобі, Семе, я ще їздитиму власними кіньми,— любив похвалитися він, коли бодай нікчемне щастя розпирало гордістю його груди.

Своє честолюбство він тішив, вважаючи себе за неабиякого знавця породистих котів. Одного разу він навіть осмілився послати одну свою кішку на великосвітську виставку котів та інших хатніх тварин, ставлячи перед собою три мети: по-перше, вдовольнити своє самолюбство; по-друге, дістати дармовий квиток на виставку; по-третє: "Ну, знаєте, треба ж придивлятися до породистих котів, коли вже присвятив себе котячій справі".

Проте виставка була великосвістська, кожен її учасник мусив представити рекомендацію, отож його ангорська напівкровка була зневажливо відхилена.

Розгортаючи газету, Японець читав лише оголошення про загублених і знайдених хатніх тварин. Одного разу він вирізав і дбайливо зберіг статтю "Про поліпшення котячого хутра". Він причепив її на самому видному місці і під її враженням взявся проробити з нашою кицькою жорстокий дослід.

Спочатку він намочив її брудний смух особливою рідиною, щоб вивести комах. Потім ретельно вимив її з милом у теплій воді, незважаючи на зуби, пазури і несамовиті зойки. Кицька страх як розлютилася. Та коли вона погрілася біля гарячої печі, її смух розпушився, став чистенький і м’якенький. Японець та його помічник були приємно вражені такими наслідками. Та це був тільки початок. Головне ще попереду. "Для поліпшення хутра треба вдосталь годувати кота масною їжею і якомога довше тримати на холоді",— писалося в газеті.

Зима була вже близенько, тож Японець Малі виставив клітку надвір, захистивши її тільки від дощів та вітру. Він почав годувати кицьку самою макухою та риб’ячими головами. За тиждень настала очевидна переміна.

З кожним днем кицька дедалі ситішала й пухнатішала — з безділля їй залишалося тільки гладшати та викохувати своє хутро. Клітку її держали в чистоті, і природа, відгукнувшися на холод та масний харч, робила її смух дедалі густішим і лискучішим, отож на середину зими наша задвіркова кицька перетворилася на прегарну кішку в розкішній чудовій кожушанці, помережаній на диво красивими цятками. Японець був дуже задоволений з наслідків своєї спроби і вже багатів думкою, мріючи про майбутню славу. Чому б то, справді, не відіслати кицьку на цьогорічну виставку. Та хто на молоці обпікся, той і на воду дме, тож тепер він обмірковував кожну дрібничку.

— Бач, Семе, не годиться виставляти її як кішку без роду й без племені,— сказав Японець негрові.— Перш за все потрібно дати їй гарне ймення. Нам треба щось "королівське", тямиш, Семе. Нью-йоркське панство вельми полюбляє все "королівське". Скажімо, Королівський Дік або Королівський Сем, га? Проте ні, це все ймення для кота, а в нас же киця. .Слухай, Семе, як це там зветься той острів, де ти народився?

— Моя батьківщина — острів Аналостйн, сер.

— Ото буде хвацько, Тй-богу, хвацько—Королівська Аналостанка! Тямиш, Семе, єдина Королівська Аналостанка на цілу виставку, та ще й з атестатом! Ото буде штука! — і обидва потішено захихотіли.

— Але нам доведеться змайструвати родовід!

І вони склали предовгий фальшивий родовід.

Одного хмурого дня Сем у позиченому циліндрі приставив кицьку та її атестат на виставку. Він виступав як представник хазяїна. Йому колись

довелося бути цирульником на Шостій Авеню, і він умів себе тримати з такою поважною гордовитістю, що Японцеві годі було з ним порівнятися. Мабуть, це стало однією з причин, завдяки яким Королівську Аналостанку зустріли на виставці вельми шанобливо.

Японця аж розпирало з погорди, що його кішка попала на виставку. Як і кожен лондонський простолюдин, Малі нітився перед аристократами, і, коли у день відкриття він побачив море циліндрів та екіпажів, серце йому закалатало. Швейцар підозріло оглянув Малі, але, побачивши квиток, пропустив, вважаючи його, напевне, за якого-небудь панського машталіра.

У залі перед нескінченними шерегами кліток лежали оксамитові килими. Японець обережно походжав, роздивляючися котів різних порід, зауважуючи їхні блакитні й рожеві стрічки, але не зважувався запитати, де ж його власна кицька, і тремтів від самої думки про те, що скаже це розкішне панство, коли дізнається, яку він устругнув з ними штуку. Він обійшов усі клітки, що стояли попід стінами, побачив чимало нагороджених котів, але його кицьки ніде не було. Японець вирішив, що сталася помилка, і судді зрештою вирішили не виставляти її. Ну то й хай! Він дістав квиток і може тепер запримітити найкращих персидських та ангорських котів.

У центрі зали містилися коти найвищого класу. Там юрмилося стільки люду, що клітки були загороджені канатами і коло них стояло двоє полісменів. Японець спробував протиснутися і собі. Він був замалий зростом, тож не міг роздивитися через плечі інших, і хоч пишно вбрана публіка сахалася його старого вбогого одягу, але йому так і не пощастило пройти наперед. Одначе, дослухаючись до розмов, він зрозумів, що саме тут і є окраса всієї виставки.

— Ну хіба ж вона не красуня! — мовила одна висока пані.

— І яка вишукана,— почулося у відповідь.

— Тільки за довгі віки, прожиті у витончених розкошах, можна виробити таку гордовиту поставу.

— О, якби придбати це бездоганне створіння!

— Але яке відчуття власної гідності, який королівський спокій!

— Кажуть, її родовід доходить мало не до фараонів.

І маленький, бідний, замизканий Японець здивувався, як це в нього вистачило сміливості послати задвірку кицьку в таке виборне товариство.

— Перепрошую, пані,— крізь натовп пробирався директор виставки.— Художник "Спортивної газети" має зробити малюнок нашої перлини для негайного опублікування. Будь ласка, відступіть трохи вбік? Ось так, дякую.

— О, пане директор, чом ви не умовите хазяїна продати це неперевершене створіння?

— Гм, не знаю, чи вийде,—відповів директор.— Він людина дуже багата і до нього так просто не доступишся. Але я спробую, я спробую, пані. Щоправда, дворецький казав, що він ледь погодився виставляти свій скарб. Послухайте, відійдіть геть! — гримнув пан директор на маленького халамидника, що протиснувся між художником та мостивою кицькою. Але невідомий бажав будь-що запримітити найпородистіших котів.

Він глянув на клітку й побачив табличку. Вона сповіщала: "Блакитна стрічка та Золота медаль Нью-Йоркської виставки котів та інших хатніх тварин присуджуються чистопородній з дійсним родоводом Королівській Аналостанці,, яку вивіз і представив відомий знавець-аматор Я. Малі, есквайр[1]. (Не продається)". Японець перевів дух і знову уп’явся в

позолочену клітку. Там, під охороною чотирьох полісменів, високо на оксамитових подушках лежала, наче намальована, його задвіркова кицька у яскравій чорно-сірій кожушанці і млосно мружила очі. Їй до смерті набрид весь цей гармидер. Вона його зовсім не розуміла, і тому не вподобляла.

VII

Цілими днями стовбичив Японець під кліткою, купаючись у такій славі, яка йому навіть і не снилася. Проте він зміркував, що краще так і полишатися "невідомим" і хай уже "дворецький" веде справу до кінця.

Дякуючи задвірковій кицьці, виставка мала грандіозний успіх. З кожним днем її ціна зростала в очах Японця Малі. Але він зовсім не знав, які великі гроші часом дають за породисту кішку, і гадав, що йому казково пощастило, коли "дворецький" врешті дав директорові дозвіл продати Аналостанку за сто доларів.

Ось як вийшло, що задвіркова кицька попала з виставки у розкішний особняк на П’ятій авеню. І одразу ж вона виявила незрозумілу дикість! Проте її огиду до пестощів пояснили як аристократичну нелюбов до всілякого панібратства. Її втечу від болонки на стіл саме під час обіду виправдали як помилкове прагнення уникнути оскверняючого дотику. Замахи на улюблену канарку простили, витлумачивши їх, як вияв жорстокості, узвичаєної на її рідному сході. Особливе захоплення викликала її аристократична манера збивати покришки з молочних бідонів. Небажання спати у вимощеному шовком кошику і спроби пробитися крізь шибку пояснили тим, що в своєму королівському палаці вона не звикла до таких простих ліжок і до шибок у вікнах. Вона постійно гидила на килими, бо така вже в неї східна вдача. Марні спроби піймати горобця в огородженому високим муром дворі тільки підтверджували зайвий раз життєву непристосованість, яку дає королівське виховання. її нестримний потяг до помийниці пояснювали простимим дивацтвом високородної особи, її годували ласощами, її пестили, показували всім гостям і вихваляли, але вона почувалася нещасливою. їй кортіло додому.

Вона шарпала свою блакитну стрічку, аж поки її зовсім здерла; вона билася об шибки, бо шукала виходу на волю; вона уникала людей та собак, бо не чекала від них нічого, крім жорстокості й підлоти. Вона годинами дивилася у вікно на дахи та задвірки. От аби вирватися й погуляти там! Але за нею пильно стежили і ніколи не випускали надвір, а покидьками вона тішилася лиш тоді, коли помийницю не виставляли за поріг. Проте одного березневого вечора, вона таки скористала нагоду, коли ящики із сміттям виносили надвір, шурхнула за двері і гайнула геть.

В домі, безумовно, зчинилась страшна веремія, та киця цього не знала і знати не хотіла. Вона хотіла одного—дістатися додому. Випадково чи ні, але, зрештою, після багатьох дрібних пригод вона таки дійшла до Грамерсі Грейндж Хілу. Та що ж далі? І додому не потрапила і з дому втекла! їй захотілося їсти, але щасливе піднесення не полишало її. Стомившися, вона перепочила біля садка. Знявся рвучкий східний вітер і приніс їй приємну звістку. Людина назвала б цю звістку смородом, що долинув з порту, але для кицьки це була жадана звістка з дому. Вона потрюхала по довгій вулиці просто на схід, ховаючися в тінь і тримаючися попід штахетами, часом застигаючи на місці, і знову бігла, поки не досягла порту й води. Та місце було незнайоме. Куди йти — на північ чи на південь? Щось підказало їй звернути на південь і, петляючи між котами й колесами, причалами й псами, прямими загорожами й береговими закрутами, десь через дві години опинилась серед рідних місць та пахощів. Ще не зійшло сонце, коли вона, втомлена, позбивавши собі лапки, прослизнула крізь знайому дірку в знайомім паркані, перескочила через мур у задвірок пташиної крамниці й вернулася в ту саму коробку з-під печива, в якій народилась. О, якби тільки родина з П’ятої авеню побачила Королівську Аналостанку на її "рідному Сході"!

Добре відпочивши, кицька обережно попрямувала до підвалу Японця, де колись розживалась була харчами. Двері відчинилися, і звідти визирнув негр. Він крикнув торговцеві:

— Слухайте, хазяїне, йдіть-но сюди! Гляньте, наша Аналостанка тут!

Але коли Японець вийшов, кицька вже перескочила через мур. Вони заходилися щосили гукати, улесливо, лагідно й ніжно:

— Кнць-киць-киць! Йди-но сюди, бідна, йди-но, люба!

Та кицька не жалувала їх своєю ласкою і побігла шукати споживку по своїх улюблених закутках.

Королівська Аналостанка була негаданим щастям Японця Малі — джерелом усіляких життєвих догод і засобів для купівлі нових полонених. Ось чому спіймати її величність тепер стало справою надзвичайної ваги. Задля цього він удався до тухлого м’яса та інших чарівних приваб, аж поки зрештою кицька, змучена, як і в давні часи, голодними поневіряннями, наблизилась до великої риб’ячої голови, що лежала в перетвореному на пастку ящику. Негр одразу ж смикнув за мотузок, покришка пастки зачинилась і Королівська Аналостанка знову стала в’язнем Японця Малі.

З того часу він тільки й робив, що вичитував газетні оголошення. Але ось з’явилося й те, якого він сподівався: "25 доларів винагороди тому, хто..." і все таке інше.

Того ж вечора "дворецький" пана Малі приніс утікачку в особняк на П’ятій авеню. "Уклін пана Малі, сер. Королівська Аналостанка повертається до свого хазяїна, сер. Пан Малі дуже щасливий повернути її, сер". Ну, звичайно, пану Малі давати гроші було незручно й нетактовно, та "дворецькому" годилось усе, і він радо дав наздогад, що візьме обіцяну винагороду і не тільки її.

Тепер за кицею пильнували ще дужче, та замість того, щоб радіти спокою та ситості і розчаруватися у задвірках, вона ставала все дикішою та норовистішою.

VIII

Весна розквітала так пишно, як тільки можливо в Нью-Йорку. Замурзані маленькі горобці чубилися, зводячи свої рахунки, кішки вили цілими ночами по дворах та підвалах, а родина з П’ятої авеню вже збиралася переїздити на дачу. Вони спакували речі, замкнули дім і рушили у свою літню садибу за п’ятдесят миль від міста. І кицька, ув’язнена в кошику, поїхала з ними.

— Якраз те, чого їй бракувало. Зміна місця й повітря відвернуть її від старих хазяїв, і вона буде щаслива.

Кошик поставили до багажника коляси. Кицька чула все нові звуки та швидкоплинні запахи, які одразу витіснялися новими. Коляса змінила напрямок.

Потім кицька почула тупотіння ніг, кошик заколихався. Коротка зупинка, зміна напрямку, клацання, ляск, різкий свист, дзеленчання, наче перед велетенськими дверима; гуркіт, свист, неприємний запах, огидний запах, осоружний, задушливий, нещадний, смертельний, отруйний сморід та ревіння, що заглушило зойки бідолашної кицьки.

Гі коли вже несила було терпіти,— прийшов порятунок. Вона почула ляскіт і хряскіт. Заструменіло повітря, заструменіло світло, і чоловічий голос крикнув: "Викласти увесь багаж для Сто двадцять п’ятої вулиці". Хоч, звичайно, для кицьки то був людський крик та й годі.

Гуркіт наче стихнув — справді, вщух. Але через деякий час він поновився з торохтінням та поштовхами, хоч уже й без запаху того страшного газу. Ось щось загуло, долинув приємний запах води, і знову поштовхи, грюкіт, струси, зупинки, цокіт, ляскіт, тріск, нові запахи, великі поштовхи, малі поштовхи — газ, дим, зойк, дзвяк, рев, шум, нові запахи, цокіт, грюкіт, інші запахи — і напрямок лишався той самий.

Нарешті сонячний промінчик замерехтів на стінах кошика. Королівську кішку перенесли до багажника карети. Невдовзі колеса застукотіли й зарипіли вже в іншому напрямку.

Почулися нові жахливі згуки — гавкотнява собак, великих і малих, та ще й під самим вухом.

Кошик зняли і кицька опинилася на дачі. Всі були страшенно люб’язні. Всі силкувалися догодити їй, і нікому це не вдалося, окрім однієї тільки огрядної кухарки, котру кицька спіткала на кухні. Від цієї товстухи тхнуло чимсь таким, що нагадувало задвірки. Це й підкорило Королівську Аналостанку.

Почувши про те, що всі дуже бояться, чи не втече кицька з дачі, кухарка сказала: "Дідька лисого втече. Коли вона полиже свої лапки, то вже ж, звичайно, залишиться".

Вона спритно впіймала норовисту королівську особу у фартушину й спокійно вчинила страшне блюзнірство: змазала смальцем їй п’яти.

Зрозуміло, киця обурилась,— тут її обурювало все,— але коли, опинившись на підлозі, вона почала ревно вилизувати лапки, це завдало їй очевидної втіхи. Вона лизала свої чотири лапи цілу годину, і кухарка урочисто проголосила, що тепер уже кішка обов’язково залишиться. І вона дійсно залишилася, але продемонструвала дивовижну й обурливу схильність до кухні, кухарки та до помийних відер.

Хоча родина й була дещо збентежена тими кициними дивацтвами, та дуже раділа, що Королівська Аналостанка стала більш свійською та поступливою. Через тижнів зо два їй дали більше волі. її оберігали від найменшої небезпеки. Собак навчили ставитись до неї з належною повагою. Жоден дорослий чи хлопчисько в усій окрузі не смів і подумати про те, щоб жбурнути каменюкою в славнозвісну породисту кішку. Їжі в неї було досхочу, але вона не почувалася щасливою. Чогось їй бракувало

для щастя, і вона достеменно не знала чого саме. Бона мала все, крім того, чого їй бажалося. Так, у неї було вдосталь ласих наїдків, але в молока зовсім не той смак, якщо можна підійти й напитися його досхочу з блюдечка. Інша справа викрасти його з бідона, коли тобі аж за печінку тягне з голоду та спраги,— лиш тоді воно смакує по-справжньому.

Щоправда, був тут великий двір, а за ним великий сад, таж він увесь був спаскуджений трояндами. Тут навіть коні та собаки пахли не як годиться. Все навкруги являло собою справжнісіньку пустелю: самі бридкі мертві сади та газони без жодного димаря!

Як люто вона ненавиділа все де! У цім жахливім світі був лише один більш-менш приємний кущик, який тулився в занедбанім дальнім куточку садиби.

Кицька з насолодою скубла його листячко і качалася під ним. І то була єдина для неї втіха. Єдина, бо за весь час свого перебування тут кицька не бачила ні тухлої риб’ячої голови, ані справжнього смітника. Ніколи в житті не стрічала вона такого мерзенного та гидкого місця, як ця садиба. Якби вона мала змогу, то втекла б першої ж ночі. Але воля прийшла набагато пізніше. Поки ж тільки приязнь до кухарки трохи скрашувала її життя. Проте наприкінці літа сталися події, що розбурхали смітникові інстинкти ясновельможного в’язня.

Одного дня з порту привезли великий лантух харчів, і на кицьку війнуло дражливими, принадними, любими запахами задвірків. Все минуле відродилося в її пам’яті з нездоланною силою. Наступного дня куховарку звільнили. Більше ніщо не стримувало кицю. Того ж вечора наймолодший панич, маленький шкідливий американець, позбавлений почуття належної шани до королівської крові, наважився прив’язати бляшанку до її шляхетного хвоста. Кицька захистила свою честь лапою, що мала саме на такий випадок п’ять гострих риболовних гачків. Вереск скривдженої Америки обурив американську матусю. Кицька якимсь дивом уникнула книги, пошпуреної з суто жіночою спритністю, і кинулася навтіки,— звичайно, вгору. Бо так уже ведеться: пацюк тікає вниз,

собака — навпростець, а кішка — вгору. Наша кицька заховалась на горищі і там пересиділа до ночі. Потому тінню шурхнула по сходах униз і доти тикалася в усі двері, поки знайшла відімкнені і вибігла в чорну серпневу ніч. Чорна, як смола, для людського ока, ця ніч була для неї тільки сірою, і вона звично прокралася між гидкими кущами та клумбами, скубнула наостанок улюблений кущик, свою єдину втіху, і сміливо пустилася назад тією дорогою, якою її привезли сюди навесні.

Як же знайти дорогу, що її вона ніколи не бачила? У кожній тварині живе почуття напрямку. Воно слабке у людей, дуже сильне в коней. В котів воно могутнє. Ось цей таємничий керманич і повів її на захід, вказуючи головний напрям. Шлях був легкий. Вже через годину вона, подолавши дві милі, досягла річки Гудзону. І всякий раз нюх підтверджував, що курс цей правильний. Вона пригадувала запах за запахом. Людина, що проходить незнайомою вулицею, може наче й не помітити жодної з її ознак, але, пройшовши тут удруге, придивиться й пригадає: "Так, я вже був тут колись".

Отже, головним керманичем кицьки було почуття напрямку, а ніс заспокоював її: "Все гаразд, ти йдеш куди слід. Ми проїздили тут минулої весни".

Біля річки була залізниця. А що перепливти Гудзон кицька не могла, то мала вибирати, куди повернути — на південь чи на північ. І знову керманич підказав: "Йди на південь", і кицька почимчикувала між огорожею та залізничними рейками.

Життя трете

IX

Кішка вміє дуже швидко здертися на дерево чи на мур, та коли доводиться довго бігти милю за милею, годину за годиною, першість буде не за котячим скоком, а за собачим клусом.

Отож, хоча подорож була приємна, а стежина пряма, минула ціла година, поки втікачка відійшла від того трояндового пекла ще на дві милі. Вона втомилася і позбивала лапи. Але щойно їй закортіло відпочити, коли страшний собачий гавкіт пролунав по той бік паркану, біля самісіньких кициних вушей.

Пойнята жахом, вона щодуху кинулася тікати, інколи зиркаючи назад, чи не зможе собака пролізти крізь паркан. Ні, поки ще ні? Але він гнався понад самісіньким парканом, видаючи страхітливе гарчання, а кицька бігла по інший його бік. Собачий гавкіт перейшов у придушений рев, у гуркіт — у жахаючий гук. Сяйнув вогонь. Кицька глянула назад і побачила — ні не собаку,— вона побачила здоровезну чорну тварюку з одним-однісіньким палаючим оком, що неслася просто на неї з таким вереском та шипінням, наче двір повний котів. Вона зібрала останні сили і побігла так, як ще не бігала ніколи в житті, але переплигнути паркан все ж не наважувалась. Вона бігла скоріше за собаку, вона просто летіла, та велетенський переслідувач наздогнав її, проте схибив у темряві. Задихана кицька причаїлась під парканом, аж доки тварюка пронеслася повз не! та щезла у ночі. Тепер утікачка була на півмилі ближче до дому, ніж до зустрічі з страшним псом.

Це була її перша сутичка з незнайомим страхіттям. Незнайомим тільки на взір, бо кицьчин ніс упізнав його і розповів їй, що вони вже стрічалися, коли подорожували на дачу.

Її страх перед цими чудовиськами поменшав. Вона пересвідчилась, що вони страшенно дурні,— досить тільки шмигнути під паркан і причаїтися, і вони її ніколи в світі не знайдуть. До ранку вона зустріла чимало цих чудовиськ, але залишилась ціла.

На світанку кицька доплентала до гарненького брудного дворика, де їй пощастило відшукати в купі попелу трохи недоїдків. День вона пересиділа біля стайні, де місцеві пси й хлопчаки мало не порішили її. Все тут нагадувало рідний дім, але вона й не думала залишатися. Давній потяг кликав її все далі, і ввечері вона рушила в путь. Вдень повз неї

невпинно гуркотіли одноокі громовики; вона вже зовсім призвичаїлась до них і хоробро бігла на південь цілу ніч. Зранку кицька знайшла притулок у клуні, де їй пощастило спіймати мишу. Наступна ніч відрізнялася від попередньої лише тим, що якийсь собака загнав її далеко назад.

Кілька разів перехрестя збивали її з пантелику, але вона завжди верталася знову до свого постійного південного напрямку. Вдень вона ховалась під коморами від хлопців та собак, а вночі прямувала далі, шкутильгаючи, бо лапи її були зовсім позбивані. Кицька йшла та йшла, милю за милею, на південь, тільки на південь — собаки, хлопчаки, громовики, голод — собаки, хлопчаки, громовики, голод, а вона йшла та йшла. І час од часу ніс підбадьорював її, запевняючи: "Цей запах ми чули, проїжджаючи тут весною".

X

Так минув тиждень, і кицька, брудна, втомлена, без стрічечки, позбивавши лапи, дісталася до Гарлемського мосту. Хоч від нього йшли чарівні пахи, міст їй не сподобався. Півночі вона тинялася берегом, та не дізналась нічого цікавого, крім того, що тутешні дорослі чоловіки такі ж небезпечні, як і хлопчаки, і що на південь можна дістатися тільки через міст. Тож довелося повернутись до мосту. Не тільки його пахи були їй знайомі, але й глухий гуркіт, що його здіймав одноокий, пробігаючи мостом, вона чула минулої весни.

Темної пізньої ночі кицька скочила на дерев’яні бруси мосту і помчала над річкою. Та не встигла вона подолати й третини дороги, як з протилежного кінця на неї ринув одноокий громовик. Вона дуже злякалася, та знаючи їхнє глупство й сліпоту, притулилась до поруччя і заклякла.

Ну, ясна річ, дурне чудовисько схибило й побігло далі. І все б було гаразд, та воно, або таке ж самісіньке, як воно, з’явилося ззаду і погналося за нею, пирхаючи. Киця чимдуж гайнула рейками до рідного

берега. Вона б і досягла його, коли б ще одне червонооке страхіття, зловісно гримаючи на неї, не заступило дороги. Вона бігла щодуху, але попала між двох ворогів, їй нічого більше не залишалось, як стрибнути з мосту в... вона й сама не знала куди. Вниз, вниз, вниз — шубовсть у воду, не холодну, бо ж був серпень, але ох, яку бридку. Кашляючи та пирхаючи, кицька виринула на поверхню, глянула, чи не пливуть за нею чудовиська і рушила до берега.

Вона ніколи не вчилася плавати, а все ж пливла з тієї простої причини, що постава й рухи кішки, коли вона плаває, ті ж самі, як і тоді, коли вона ходить. Кицька попала в таке місце, яке їй не подобалось, тож, природно, що вона намагалася вийти з нього і попливла до берега. Якого берега?

Рідний дім кличе завжди непомильно. Для кицьки існував тільки південний берег, той, що ближче до дому. Мокра як хлюща, вона видерлась на мулкий берег і подалася між купами вугілля та сміття — чорна, замизкана і аж ніяка не королівська, а звичайнісінька задвіркова кицька.

Оговтавшися, королівська задвірниця зігрілась і підбадьорилася: чи ж не вона обдурила трьох прездорових чудовиськ?

Нюх, пам’ять і почуття напрямку кликали її простувати колією, але там безперестанку шастали громовики, й обережність наказала їй звернути вбік і податися понад річкою, що вабила її своїми різкими запахами, які нагадували їй рідні місця. Так вона уникнула тих жахів, які б їй довелося пережити, проходячи крізь тунель.

Три дні наша кицька вивчала небезпечний берег Іст-ріверу. Одного разу вона помилково скочила на пором і заїхала аж на Лонг-Айленд, але наступним поромом повернулася назад.

Зрештою на третю ніч вона побачила знайомі місця. Звідси йти було вже легко й просто. Кицька знала напевно, куди вона прямує і як туди дістатися. Навіть собаки були їй тепер не страшні. Двірниця радісно прискорила ходу. Скоро, скоро вже вона відпочине на своєму "рідному Сході" — на задвірку. Ще поворот, і вона побачила свій квартал.

Ой, лихо — що це! Його не було. Вона не вірила своїм очам, але довелося повірити. Там, де колись стирчали, кособочились, тулилися будинки, тепер копичилося громаддя цегли, мотлоху, руїн. Кицька огляділась. Колір бруківки та й чуття підказували їй, що вона вдома. що саме тут жив продавець канарок, що це той самий двір.

Все щезло, щезло назавжди і забрало з собою рідні пахи.

Кицьчине серце болісно стискувалося з повної безнадії та розпачу. Весь цей час лише любов до рідного закутка надавала їй сил. Вона зреклася всього, аби тільки повернутися до дому, якого більше не існувало,— і вперше її відважне сердечко сповнилось відчаю.

Вона обійшла мертві купи сміття і не знайшла ані втіхи, ані їжі. Руйнація охопила квартали аж до самої річки. Це була не пожежа,— киці вже доводилося бачити пожежу,— а наче робота цілої зграї червонооких громовиків. Звичайно, киця не могла знати, що на цьому місці побудують величезний міст.

Сходило сонце, треба було шукати притулку. Вона подалась до сусіднього кварталу, де все лишилося майже без змін. Проте її чекала прикра несподіванка: там і без неї було повним-повнісінько приблудних котів, зігнаних з рідних місць. На кожен смітник їх припадали десятки. А це означало голод, і, потерпівши кілька день, кицька була змушена піти до свого другого дому — особняка на П’ятій авеню. Він був замкнений. Кицька протинялась біля нього цілісінький день, а ввечері, після сутички з людиною в синій формі, повернула до своїх перенаселених задвірків.

Минув вересень, а за ним жовтень. Чимало котів поздихало з голоду, чимало, знесилившися, загинуло в пазурах своїх одвічних ворогів. А наша киця, молода й дужа, і досі була жива.

Тим часом у зруйнованих кварталах сталися великі зміни. Мовчазні вночі, вдень вони сповнювались галасом та гамом будівельників. Наприкінці жовтня люди вже звели величезний будинок. Якось наша вкрай зголодніла кицька підкралася до відра, що його полишив негр за дверима нового будинку. На жаль, відро виявилось не помийним, а мити підлогу — у тих місцях річ зовсім досі незнана. Гірко розчарувавшися, кицька, проте, водночас трохи і втішилась: відро зберігало сліди знайомих рук. Поки киця їх досліджувала, вийшов негр, що був тут за ліфтера. Незважаючи на його новеньку синю уніформу, кицька впізнала його по запаху. Вона перебігла на другий бік вулиці. Негр не зводив з неї очей.

— О, та це ж Аналостанка! Чуєш-бо, кицю, а йди-но сюди! Киць-киць-киць! Мабуть, добряче зголодніла?

Зголодніла! Та вона ходить голодна ось уже кілька місяців.

Негр побіг і приніс частку власного сніданку.

— Іж, кицю, Їж-бо!

Їй дуже кортіло з’їсти, але вона мала деякі сумніви щодо цієї людини. Зрештою негр поклав м’ясо додолу, а сам одійшов до дверей. Кицька обережно наблизилась, обнюхала шматок, ухопила його і, наче маленька тигриця, помчала в безпечне місце.

Життя четверте

XI

З цього дня для кицьки почалася нова доба. Щоразу, коли припікав голод, вона приходила до дверей нового будинку. Її прихильність до негра все зростала. Колись вона зовсім не розуміла цієї людини. Він завжди здавався їй ворогом, а тепер це був друг, єдиний друг у світі.

Одного разу їй випав казково щасливий тиждень: сім чудових обідів сім день підряд. І на додачу до останнього обіду вона знайшла соковитого мертвого щура — справжнє свято, негаданий дар. Ніколи в житті їй не щастило вполювати жодного дорослого щура, тож тепер вона радо ухопила знахідку і побігла ховати про чорний день. Вона саме перебігала вулицю перед новим будинком, коли з’явився прадавній ворог — портовий пес — і, зрозуміло, киця кинулась до дверей свого друга. Саме тієї миті негр відчинив двері, щоб випустити гарно вдягненого пана. Обидва одразу помітили кицьку та її здобич.

— Оце так кіт!

— Еге ж, сер, це моя кішка. Справжнісінька гроза для пацюків. Усіх переловила, того вона й худа.

— Не давайте їй голодувати,— сказав цей чоловік, за всіма ознаками домовласник.—Ви згодні її годувати?

— Продавець печінки ходить щодня, сер. Чверть долара за тиждень, сер,— одказав негр, мудро зметикувавши, що має повне право на додаткові п’ятнадцять центів за "ідею".

— Ну то гаразд. Я платитиму.

XII

— М’я-со! М’я-со! — чується принадний, чарівний крик старого годувальника, що котить свою тачку по славетному Скрімперському

провулку, і коти, як у добрі давні часи, збігаються зграями, щоб одержати свою належну пайку.

Тут і чорні, й білі, й руді, й сірі — всіх їх треба пам’ятати, а головне — пам’ятати їх власників.

Повернувши за ріг нового будинку, тачка робить незвичайну в минулі часи зупинку.

— Гей, ви, з дороги, жалюгідна потолоч! — кричить годувальник і вимахує своєю чарівною паличкою, прокладаючи дорогу для маленької сірої кицьки з блакитними очима і білим носиком. їй дістається небачено велика порція, бо негр Сем мудро поділяє прибуток порівну з годувальником.

Кицька біжить зі своїм обідом під захисток великого будинку, до якого вона, назавжди приписана.

Її четверте життя принесло їй стільки радощів, що вона про них і не мріяла. Колись усе було проти неї. зараз щастя, здається, саме йде до рук. Не можна сказати, щоб вона помудрішала в мандрах, але вона знала, чого хотіла, і зрештою таки домоглася свого.

Збулася навіть її давня честолюбна мрія: вона спіймала не одного, а одразу двох горобців, коли вони саме зійшлися у смертельному двобої у ринві. Хтозна, чи пощастило їй зловити ще хоч одного пацюка, але негр розшукує мертвих щурів де тільки може, і виставляє їх про людське око, аби довести, що кицька недарма їсть свій харч.

Мертв’як лежить у вестибюлі до появи хазяїна, а тоді негр, перепрошуючи, викидає його геть:

— А щоб її, цю кицьку, вибачте, сер. Це все Королівська Аналостанка. Ну чисто тобі пацюча смерть.

За цей час вона кілька разів приводила кошенят. Негр вважає, що рудий кіт — батько деяких з них, і, певна річ, він має рацію.

Він продавав її безліч разів зі спокійною душею, бо добре знав: за кілька день Королівська Аналостанка знову буде вдома. Не викликає сумніву, що він збирав гроші, плекаючи якісь шляхетні наміри. Кицька змінила своє неприязне ставлення до ліфта і навіть навчилася підніматись і спускатися в ньому. Негр вперто стверджує, що одного разу, коли вона з горішнього поверху почула крики годувальника, то зуміла натиснути сама кнопку ліфта і спустилася вниз.

Кицька знову стала пухнаста й гарна — справжня красуня. Вона не тільки одна з чотирьохсот привілейованих годованок тачки, але й визнається зіркою першої величини. Годувальник ставиться до неї з надзвичайною поштивістю. Навіть вигодувана вершками та курятиною кішка власника ломбарду не користується такою шаною, як Королівська Аналостанка.

А втім, незважаючи на свій достаток, високе громадське становище, королівське звання та підроблений родовід, найбільше щастя для неї втекти з дому й потинятися сутінками по задвір’ях, бо в глибині душі вона була, є і, мабуть, назавжди лишиться брудною маленькою задвірковою кицькою.

[1] Есквайр — дворянське звання.

up

За виданням: Е. Сетон-Томпсон. Вінніпезький вовк: Оповідання.— К., Веселка, 1970

Переклад: Наталя Бойко, Наталя Лень